

Προσχεδιασμένος προφορικός λόγος - Ομιλία

Το συγκεκριμένο κειμενικό είδος απαιτεί από την πλευρά του μαθητή τη συγγραφή ενός προφορικού (ρητορικού) λόγου, τον οποίο υποτίθεται πως πρέπει να εκφωνήσει σε κάποια περίσταση.

Εκφωνείται σε συνέδριο, ημερίδα, εκδήλωση που οργανώνει το σχολείο, ο δήμος, κάποιος πολιτιστικός φορέας, στη βουλή, κλπ. Συνήθως ζητείται από το μαθητή να υποδυθεί ρόλους που αρμόζουν στη μαθητική του ιδιότητα: π.χ. να εκφωνήσει λόγο ως εκπρόσωπος του μαθητικού συμβουλίου, ως μέλος της Βουλής των Εφήβων, ως απλός μαθητής, ως άτομο που δραστηριοποιείται σε πολιτιστικό φορέα της περιοχής του, ως μέλος μαθητικής ομάδας που αναπτύσσει πρωτοβουλία σε κάποιο κοινωνικό θέμα, κλπ. Μπορεί όμως να ζητηθεί να υποδυθεί ρόλους άσχετους με τη μαθητική ιδιότητα: π.χ. να εκφωνήσει λόγο ως πολιτικός ηγέτης, ως μέλος μια ανθρωπιστικής οργάνωσης, κλπ.

A. Ορισμός

Πρόκειται για προφορικό λόγο που εκφωνείται με αφορμή συγκεκριμένη περίπτωση και με αντικείμενο ευρείας θεματολογίας (πολιτικό, κοινωνικό, πολιτιστικό, επιστημονικό, θρησκευτικό κ.λπ.).

B. Είδη:

► **Εισήγηση:** Πρόκειται για ομιλία που εκφωνείται σε συλλογικό όργανο, η οποία περιλαμβάνει είτε προτάσεις πάνω σε συγκεκριμένο θέμα είτε ανακοινώσεις σχετικά με συγκεκριμένο ζήτημα. Μια εισήγηση μπορεί να απευθύνεται σε όλα τα είδη ακροατηρίων που προαναφέρθηκαν για την ομιλία.

► **Διάλεξη:** Πρόκειται για λόγο που εκφωνείται ενώπιον εξειδικευμένου ακροατηρίου[...] με σκοπό την πραγμάτευση ενός εξειδικευμένου (συνήθως επιστημονικού) θέματος. Η διάλεξη μπορεί να απευθύνεται μόνο σε ορισμένα είδη κοινωνικών ακροατηρίων.

Μία ομιλία μπορεί να απευθύνεται:

- α) σε εθνικό, διεθνές, κρατικό, διακρατικό, ή άλλο συλλογικό όργανο,
- β) σε κοινωνικό ακροατήριο.

Γ. Δομή

⇒ Προσφώνηση

Εξαρτάται άμεσα από την ιδιότητα του δέκτη και τις επιδιώξεις του πομπού και τοποθετείται στο πάνω αριστερό μέρος του κειμένου. Πρόκειται για τον εισαγωγικό χαιρετισμό που απευθύνει ένας ομιλητής στο ακροατήριό του. Όταν στο ακροατήριο παρευρίσκονται ιερωμένοι, προσφωνούνται στην αρχή. Η προσφώνηση επιβάλλεται να είναι κλιμακωτή, δηλαδή ο πομπός απευθύνεται στο ακροατήριό του ξεκινώντας από τους πιο υψηλά ιστάμενους και προχωρώντας προς τους απλούς δέκτες.

π.χ. Παναγιότατε, Εξοχότατη κυρία Πρόεδρε της Δημοκρατίας, Έντιμε κύριε Υπουργέ, Αξιότιμε κύριε Διευθυντή, Κυρίες και κύριοι,

⇒ Πρόλογος

Επισημαίνεται η ταυτότητα του ομιλητή και η αφορμή για την ομιλία. Ο ομιλητής παρουσιάζει επιγραμματικά το θέμα, τη σκοπιά από την οποία θα το αντιμετωπίσει και ταυτόχρονα επιδιώκει να κερδίσει το ενδιαφέρον του ακροατηρίου.

π.χ. Κύριε Πρόεδρε, Αξιότιμα Μέλη, Κυρίες και Κύριοι,

Καταρχήν επιτρέψτε μου να ευχαριστήσω την Oxford Union που έφερε το θέμα αυτό για συζήτηση και ευχαριστώ που με προσκαλέσατε. Νομίζω ότι θα ήταν καλό αυτό το βράδυ ν' ακουστεί μια ελληνική φωνή. Μια φωνή έστω με τη φτωχή μου προφορά. Την ακούω και μορφάζω. Θυμάμαι εκείνο που είπε κάποτε ο Brendan Behan για κάποιο εκφωνητή. «Μιλάει σαν να 'χει τα Ελγίνεια Μάρμαρα στο στόμα του».

(από την ομιλία της Μελίνας Μερκούρη στην Oxford Union για την επιστροφή των Μαρμάρων του Παρθενώνα)

⇒ Κύριο μέρος

Ο ομιλητής έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει ανάλογα με το θέμα:

► **Αφήγηση:** Πληροφορίες σχετικές με την ιστορική διαδρομή του θέματος ή αναδρομή στο παρελθόν.

► **Βεβαίωση:** Αποδεικτικό και τεκμηριωτικό υλικό υπέρ της υποστηριζόμενης θέσης.

Παρατίθενται επιχειρήματα με παρουσίαση στοιχείων, δεδομένων, μαρτυριών, απόψεων ειδικών, έτσι που να καλύπτεται σφαιρικά το θέμα και να αναδεικνύεται η ορθότητα των θέσεων του πομπού

► **Ανασκευή: Εκ του αντιθέτου απόδειξη.** Παρουσιάζεται η άλλη άποψη και αντικρούεται με επισημάνση των αρνητικών σημείων της, γεγονός που ισχυροποιεί τη θέση του ομιλητή. Προβάλλονται οι κίνδυνοι που τυχόν θα προκύψουν από την επικράτηση του αντιθέτου.

Καλό είναι να υπάρχουν στοιχεία προφορικότητας, π.χ. αποστροφή στο κοινό και χρήση β' πληθυντικού προσώπου, (π.χ. «Σκεφτείτε, Αναλογιστείτε / Θα γνωρίζετε βέβαια...»), **όπως και ερωτήσεις μέσω των οποίων αποφεύγεται ο ξύλινος λόγος και το τυποποιημένο απρόσωπο ύφος.**

Επίσης προτείνεται να χρησιμοποιούμε και α' πληθυντικό ή ενικό πρόσωπο (π.χ. «Ας θυμηθούμε όλοι μας.../ Ας προβληματιστούμε.../ Όλοι μπορούμε να διερωτηθούμε.../ Χρέος όλων μας είναι.../ Θα μου ήταν αδύνατον να μην τονίσω.../ Θα υπογραμμίσω άλλο ένα βασικό σημείο...κτλ) **που εξασφαλίζουν μεγαλύτερη αμεσότητα και ζωντάνια, ενώ συνιστώνται και επαναλήψεις της προσφώνησης με ακριβώς τον ίδιο ή παρεμφερή τρόπο.**

⇒ **Επίλογος**

Σύντομη ανακεφαλαίωση, ευχή, προτροπή, επιβεβαίωση των επιχειρημάτων που χρησιμοποιήθηκαν για την υποστήριξη της θέσης.

⇒ **Επιφώνηση**

Τυποποιημένη φράση που τοποθετείται πάντοτε ανεξάρτητα από το κείμενο στο κάτω δεξιό μέρος της γραπτής διατύπωσής του, με την οποία ο πομπός εκφράζει τις ευχαριστίες προς τις/τους δέκτες.

Αξίζει να προσεχθούν τα ακόλουθα:

- Ο πομπός επιβάλλεται να χρησιμοποιεί ύφος που να ταιριάζει στην επικοινωνιακή περίσταση (επίσημο, οικείο, λογοτεχνικό, επιστημονικό κλπ.).
- Χρησιμοποιείται το δεύτερο πρόσωπο πληθυντικού και, όταν θεωρείται σκόπιμο, χρησιμοποιείται και το πρώτο πληθυντικού για ποικιλία ύφους.

Παράδειγμα ομιλίας

(Ομιλία Μπαράκ Ομπάμα στο Κέντρο πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος στις 16-11-2016.)

Γεια σου, Ελλάδα! «Γειά σας» !

«Καλησπέρα!» (στα ελληνικά) στην κυβέρνηση και το λαό της Ελλάδας - συμπεριλαμβανομένου του Πρωθυπουργού Τσίπρα, τον οποίο θα ήθελα να ευχαριστήσω για τη συνεργασία του και για την παρουσία σας εδώ, μαζί με τόσους πολλούς νέους ανθρώπους, το μέλλον της Ελλάδας - Θέλω να σας ευχαριστήσω για τη θερμή και γενναιόδωρη υποδοχή σας .

Όπως πολλοί από εσάς γνωρίζετε, αυτό είναι το τελευταίο μου ταξίδι στο εξωτερικό ως πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών, και ήμουν αποφασισμένος, στο τελευταίο ταξίδι μου, να έρθω στην Ελλάδα - εν μέρει επειδή έχω ακούσει για τη θρυλική φιλοξενία του Ελληνικού λαού - την «φιλοξενία» (στα ελληνικά). Εν μέρει γιατί ήθελα να δω την Ακρόπολη και τον Παρθενώνα. Αλλά και γιατί ήρθα εδώ με ευγνωμοσύνη από όλους για όσα η Ελλάδα - "Αυτός ο κόσμος ο μικρός, ο μέγας" - έχει δώσει στην ανθρωπότητα δια μέσου των αιώνων.

Οι καρδιές μας έχουν συγκινηθεί από τις τραγωδίες του Αισχύλου και του Ευριπίδη, το πνεύμα μας έχει διευρυνθεί από τις ιστορίες του Ηροδότου και του Θουκυδίδη. Η κατανόησή μας για τον κόσμο και τη θέση μας σε αυτό έχει επεκταθεί από τον Σωκράτη και τον Αριστοτέλη.

{....} Γιατί εδώ ήταν, 25 αιώνες πριν, στους βραχώδεις λόφους αυτής της πόλης, που προέκυψε μια νέα ιδέα. Η «Δημοκρατία» (στα ελληνικά). Το «κράτος» (στα ελληνικά) - η δύναμη, το δικαίωμα να διοικεί - έρχεται από τον «Δήμο» (στα ελληνικά) - τους ανθρώπους. Η ιδέα ότι είμαστε πολίτες - όχι υπηρέτες, αλλά διαχειριστές της κοινωνίας μας. Η έννοια της ιδιότητας του πολίτη - που έχει και δικαιώματα και τις ευθύνες. Η πίστη στην ισότητα ενώπιον του νόμου - όχι μόνο για λίγους, αλλά για τους πολλούς, όχι μόνο για την πλειοψηφία, αλλά και τη μειονότητα. Αυτές είναι έννοιες που γεννήθηκαν σε αυτό το βραχώδες έδαφος.

{....} Και σε όλα τα έθνη μας, θα είναι πάντα οι πολίτες μας, οι οποίοι αποφασίζουν το είδος των χωρών που θα είμαστε, τα ιδανικά που θα προσπαθούμε να φτάσουμε, και οι αξίες που μας καθορίζουν. Σε αυτό το μεγάλο, ατελή, αλλά αναγκαίο σύστημα της αυτοδιοίκησης, η δύναμη και η πρόοδος θα έρθει πάντα από τον «Δήμο» (στα ελληνικά) - από το «Εμείς, οι άνθρωποι...». Και είμαι βέβαιος ότι όσο υπηρετούμε αληθινά αυτό το σύστημα της αυτοδιοίκησης, το μέλλον μας θα είναι λαμπρό.

Ευχαριστώ πολύ. «ΖΗΤΩ Η ΕΛΛΑΣ» (στα ελληνικά).

Παραδείγματα προσχεδιασμένου προφορικού λόγου.

Είδος	Ύφος	Γλώσσα	Παρατηρήσεις
συζήτηση στην τάξη	άμεσο, οικείο (φιλικό)	χρήση του α' πληθυντικού, προκειμένου να ευαισθητοποιηθούν οι συμμαθητές, αλλά και το γ' για να πεισθούν και για να γίνουν οι απαιτούμενες γενικεύσεις.	Θεμιτές κάποιες έμμεσες ή άμεσες αποστροφές προς τους συμμαθητές, π.χ. «Φίλες και φίλοι, όλοι μας νομίζω ότι... / ή ποιος από εσάς... ή εμάς...»... και προσφώνηση πριν τον επίλογο.
σχολική εκδήλωση	άμεσο, οικείο (φιλικό), αλλά πιο τυπικό σε σχέση με τη συζήτηση στην τάξη	κυρίως γ' πρόσωπο, αλλά και α' πληθυντικού, προκειμένου να ευαισθητοποιηθούν οι ακροατές.	Θεμιτές κάποιες έμμεσες ή άμεσες αποστροφές , π.χ. «Κυρίες και κύριοι, / φίλες και φίλοι, / όλοι μας νομίζω ότι... / ή εσείς...»... και προσφώνηση πριν τον επίλογο.
εκδήλωση του δήμου	άμεσο, τυπικό (ημιεπίσημο)	κυρίως γ' πρόσωπο, αλλά και α' πληθυντικού, προκειμένου να ευαισθητοποιηθούν οι ακροατές.	Θεμιτές κάποιες έμμεσες ή άμεσες αποστροφές , π.χ. «Αγαπητοί συνδημότες, / κυρίες και κύριοι ... / ή εσείς...»... και προσφώνηση πριν τον επίλογο.
(εισήγηση) σε ημερίδα-συνέδριο	πιο τυπικό και επίσημο	κυρίως γ' πρόσωπο, λίγες οι αναφορές σε α' πληθυντικό.	Περιττές οι αποστροφές· Θεμιτή ενδεχομένως η προσφώνηση πριν τον επίλογο «Αγαπητοί σύνεδροι, κυρίες και κύριοι,»
(εισήγηση) σε συνέδριο νέων	άμεσο και οικείο, όχι πολύ τυπικό (ημιεπίσημο)	συνδυασμός γ' προσώπου και α' πληθυντικού, προκειμένου να ευαισθητοποιηθούν οι ακροατές.	Θεμιτές κάποιες έμμεσες ή άμεσες αποστροφές , π.χ. «Αγαπητοί σύνεδροι, / φίλες και φίλοι, όλοι μας... / ή εσείς...»... και προσφώνηση πριν τον επίλογο.
Βουλή των Εφήβων (ο Θεσμός αυτός δεν υφίσταται πλέον)	άμεσο, οικείο (φιλικό), σε κάποια σημεία και τυπικό	συνδυασμός γ' προσώπου και α' πληθυντικού, προκειμένου να ευαισθητοποιηθούν οι ακροατές.	Θεμιτές κάποιες έμμεσες αποστροφές , π.χ. «Μέλη της βουλής των εφήβων, / φίλες και φίλοι, / όλοι εμείς οι νέοι...»... και προσφώνηση πριν τον επίλογο.
ηλεκτρονικό φόρουμ	άμεσο, οικείο (φιλικό) και ζωντανό	κυρίως α' πληθυντικό, προκειμένου να ευαισθητοποιηθούν οι ακροατές..., αλλά και γ' για γενικεύσεις και αποδείξεις.	Θεμιτές κάποιες έμμεσες ή άμεσες αποστροφές προς τους ηλεκτρονικούς συνομιλητές και προσφώνηση πριν τον επίλογο.

Είδος	Ύφος	Γλώσσα	Παρατηρήσεις
τηλεοπτική συζήτηση	άμεσο, οικείο (φιλικό) και ζωντανό	συνδυασμός γ' προσώπου και α' πληθυντικού, προκειμένου να ευαισθητοποιηθούν οι τηλεθεατές.	Θεμιτές οι έμμεσες ή άμεσες αποστροφές προς τους τηλεθεατές και η προσφώνηση πριν τον επίλογο.

Ελένη Χαρμαντζή